

İDARE MERKEZİ

ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU

İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneliği, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara, 25 Nisan, 1929

Sayı: 126

Musahabe

İKİ BAYRAM

23 nisan günü, Türk milleti iki bayramı birden idrak ve tes'it etti. Bunlardan biri mazinin en feyyaz ve meşkûr bir hatırasına, diğeri de istikbale ait bütün ümit ve hesaplarımızın temelini teşkil eden çocuklarımıza taallük etmektedir. Bir 23 nisan günü Ankara'da ilk defa toplanan Büyük Millet Meclisi hükûmeti, çoğu uydurma tarih masallarından çıkarılmış bir hakla bir ailenin bütün bir memleketi kendisine ait bir çiflik gibi kullanmasına artık imkân kalmadığını âleme ilân etmişti. Ve bu yeni hükûmet Anadolu'nun bağrında kurulduktan sonra, toprakları gibi ruhundaki tek mil zincirleri de

birer birer kırıp koparan Türk, dünyanın en hür ve şerefli bir milleti oldu. O kuruluşun bu yıl dönümünde başlayan bu çocuk bayramı ise, yarınki itilâmıza çalışacak yeni bir nesli ağır ve ulvî vazifelerini bihakkın ifa edebilecek bir tarzda yetiştirmek için Cümhuriyet hükûmetinin ve cümhuriyet hükûmeti vatan-
daşlarının sarfettikleri itina ve verdikleri ehemmiyetin pek canlı bir delilidir. Türk milleti, çocukluğun bir ân evvel içinden geçilip gidilmeğe lâyık, ve haksız ve şerefsiz bir devre olduğu kanaatinin hakim bulunduğu devirlerde yetişmiş nesli bile en muazzam bir cidalî başarabilecek

kadar cevherli ve özlü bir millettir. Onun her türlü ihtimam ve itinalarla yetiştirilen ve yarınki muazzam vazifeleri her ân hatırında tutularak en titiz bir vazife aşkile yuğrulan evlâtları ise, şüphe etmeği bile bir küfür sayarız ki, yarınki Türk vatanını dünyanın en mes'ut memleketlerinden biri haline getireceklerdir.

Maziye ait en büyük hatıralardan biri ile istikbal hakkındaki en aziz emellerin birden coşup kaynaştığı bu 23 nisan gününü, her gün daha kudretli ve zengin duygularla hayatı duymak ve duyurmak intişarının yegâne gayesini teşkil eden Mecmua, bütün milleti muhabbetle kutlular.

H..M.

Alman Darülfünunlarının Millî Vazifesi [*]

— II. —

— Ernest Lavisse'ten —

Büyük Elektörün halefi 1694 te Halle darülfünununu te'sis etti. Kendi, XIV üncü Louis'ye karşı teşekkül eden büyük ittifaka girmişti, ve, birkaç yıl sonra aldığı Kral unvanına liyakat kazanmak için silâh ve fikir gibi katmerli bir zaferle şöhrat almak istiyordu. İşte bunun için, Haydelberg, Alman ilminin bu eski mabedi, Fransız istilâsiyle tahrip edildikten sonra, ortadan kalkan darülfünunu başka bir noktada ihya etmek şerefini Brandeburg Elektörlüğüne verdirmek istedi. Resmi kûşat günü bütün saray halkıyla geldiği zaman dedi ki: «Ordum için ve memleketin müdafaası için, ettiğim ağır masrafları hiç aklıma getirmiyorum. Silâh ve boru gürültüleri altında Müz'lere bu hür melcei açtım; çünkü insanı yetiştiren ve ona bu dünyada bir vatan kazandıran, ancak ilimdir.» Hatta kendi, yeni darülfünunun fahrî rektörü olmak istedi. Militarizm ile pedagojinin garip imtizacı! Prusya, Çavuş- Kraldan evvel, Rektör- Kral tarafından idare edildi.

Honhenzollernler'in «insanı yetiştiren ilim» için her türlü menfaattan arî bir aşk ile yanıp tutuştuklarına inanılırsa, hiç şüphesiz büyük bir safderunluk gös-

terilmiş olur: hakikatte, onların ilimden bekledikleri, onun Prusyalılar yetiştirmesi idi. İlmin insana «yer yüzünde bir vatan» kazandırması, onlar için o kadar mühim değildi; meğer ki Prusyalılara Prusya vatanını daha büyük yapmaya yardım etmiş olsun. Hatta Berlin'de, darülfünundan mahrum olan küçük Devletler üzerinde darülfünunlar vasıtasıyla daimî bir cazibe te'siri yapılacağına çok itimat edilirdi; fakat, saiki ne olursa olsun, mesele bizi alâkadar etmekten hâli değildir. Bir vilâyetin ele geçmesinin ferdasında, Krallarımız merkezde teşekkül eden monarşik an'aneyi krallığın öbür uçlarına kadar götürebilecek bir Parlamento ihdas etmeyi âdet edinmişlerdi: Honhenzollernler ise, her fütuhattan sonra bir darülfünun ihdas etmişlerdir. Bonn darülfünununu Ren eyaletlerini aldıktan sonra o asırda, ve Strasburg darülfünununu da Alzas - Lorren elimizden çıktıktan sonra zamanımız da te'sis edilmemiş midir? Hadise o kadar sık tekerrür etmiştir ki, bu, müşterek bir terbiye sistemiyle fikirlerden umumî kanuna inkıyat elde etmek gibi düşünülüp taşınmış bir azme asla atfedilemez.

1807 de yeni bir eyaletin manen teshiri mevzuubahs de-

ğildi: sakatlanan Monarşi kendini topluyor, ve günü malûm olmıyan, fakat vukua geleceği herkesçe bilinen bir muharebe için kuvvetlerini cemediyordu. Prusya kralının istediği şey, müstakbel darülfünun profesörlerinden birinin dediği gibi: «Tazyikın arttığı nisbette, Alman ruhlarının mukavemet kuvvetlerini terbiye ile arttırmak» tı. Fikirlerin kudretine bu îman şüphesiz çok şayanı dikkattir; fakat 1807 de, bu kudretin hakikaten mevcudiyeti parlak vakıalarla sabit olduğu bir zamanda, Prusya'da bu kudretin bulunmaması nasıl olur?

Şüphesiz, sırf fikirlerle uğraşan bir felsefe varsa, o da Kant'ın felsefesidir. Eğer Ren'in beri tarafında, yekten politika gürültülerine atılan ve şe'niyetlere karşı boy ölçüsün muasırlarına pek az benziyen bir filozof varsa, o da bu mütevazî darülfünun mütefekkiridir; Heinrich Heine'nin dediği gibi: O, hayatında oderece sakın, oderece muntazamdı ki, peşinde sadık hizmetkârı olduğu halde onun evinden çıktığını ve on defa inip çıkmak üzere «Filozofyolu» na doğru uzandığını gören Königsberg burjuvaları saatlerini çıkarırlar, şayet iki buçuğu göstermiyorsa düzeltirlerdi. Bununla beraber, bu adam

[*] Birinci makale 124üncü sayımızdadır.

bir inkilâpçı oldu; hatta Heinrich Heine, De l'Allemagne isimindeki kitabında, bizim aşikâr bir şüphe ile idrak edebileceğimiz memleketini bize tanıtmakla öğünürken, bir profesör tarafından nasıl bir inkilâp yapılabilmiş olduğunu bize izah için garip bir hikâyeye uyduruyor. Diyor ki: bir İngiliz makine mütahassısı günün birinde insan yüzlü, yürür, söyler, yalnız canı yok, bir otomat imal etmiş: otomat, bu cana da malik olmak istemiş, bunu gece gündüz o derece musırrane talep etmiş ki, zavallı makine mütahassısı aciz kalarak karalara kaçmış: makine peşini bırakmamış, yettiği anda kulağına mükedderane şu sözleri söylemiş: Give me a soul, yani bana can ver! Heine ilâve ediyor: «Yarat-tığımız vücutların bizden bir can istemeleri acı bir şeydir; fakat bunun en korkuncu, en müthişi, bir can yaratıp ta, o canın sizden bir vücut istemesi ve peşinizden bu arzu ile gelmesidir... İşte zihnimizde uyandırdığımız fikir, bu canlardan biridir, ve biz ona bir vücut vermedikçe bizi rahat bırakmaz. Fikir, fiil olmak ister.» Halbuki, Emmanuel Kant telmizlerinde «şimdiye kadar ferdin refah taharrisi için kuvvtlerini inkişaf ettirmesini meneden manileri bertaraf etmek, nizamı yerinde bir Devletin prensiplerine ve adaletin ebedî kanunlarına muvafıktır» diye yazdı. Ebediyeti ve istikrarı müşahedeye alışkın olan filozoflar, ne kadar müthiş olursa olsun, kaybedilmiş bir muharebe kazasına uğradıklarını hissetmediler. Bizzat Napoleon'un da idra-kindenden hariç eyiliklerde vardır ki, onlar da: îman, ilim, ve mazinin an'anesidir, dediler. Yalnız, îmanı

daha faal, edebiyatı daha halkçı yapmak, terbiye vasıtasıyla fikrin yenileştirilmesini ilme tevdi eylemek lâzımdı. İşte, derebeylik manialarının lâgviyle maddî kuvvetler, bir darülfünun te'sisiyle de fikrî kuvvetler, vücut arıyan ve fiil haline gelen bir fikir tevlit etmişti; öyle bir günde ki, o gün büyük Frederik'in Devleti hiçe indiriliyor gibiydi; çünkü Prusya Devletini kaldırmaya teşebbüs edenler, ozaman Kant'ın telmizleri oldu. Üstat, nazarî muhakemenin züğürtlüğünü ortaya koymuş, fakat aynı zamanda efalimize tamamen hâkim olduğumuzu göstermişti; zekâyı ne kadar küçültmüşse meramı da okadar büyültmüştü: telmizleri, Devlet ricali

ve filezof, düşündüler ki, siyâsî zekânın müşevveş eseri olan Prusya, ancak fiil ve meram ile kalkınabilir. Bunun üzerine Devlet ricali 9 Teşrinievvel 1807 tarihli «emlâkin serbestçe tasarrufu» kanununda, cemaatı kuvvetlendirmek için ferdî kuvvetleri hür bırakmak lâzım geldiğini ilân ettiler, ve tahriri proje de, Kant mektebinin metafizisiyenleri tarafından bu suretle düşünüldü. Sırf politikaya taalluk etmiyen şeye hiç tenezzül eylemiyen birçok Fransız siyâsîlerine, askerî bir mağlûbiyeti. bir mektep açarak tamir etmek gibi vehleiulâda şayanı hayret görülebilecek bir fikri anlatmak için, bu derece uzun izahata belki lüzum vardır.

AHMET REFİK

Kanal

*Evlerden suya doğru ağaçlar fıskırınca,
Camlar, akisilerini parça parça kırınca,
Gölgede, kıyı kıyı esmerleşir bir sandal.*

*Nasıl kimse duymazsa uzak bir hıçkırığı,
En diplerde kaybolur bir geminin çıkışı,
İşte ölü suları böyle sürükler kanal.*



*Sular, eteklerinde hem ağlaşır, hem güler,
Donuk bir taş rengile uyanınca köprüler;
Uzakta bir fenerin parçalanır damarı.*

*Pancurlardan bir ışık yağmuru dökülünce,
Çağırır bağlı duran düz kayıklar ilkönce
Gerilmiş eller gibi çarpınan yosunları.*



*Sular, burda çürüyen kirli bir canavardır;
Sormayın ne üstünde, ne de altında vardır
O açılmış yelkenler, o kapanmış yelkenler.*

*Köprüye yaslanıp ta kanala bakmasınlar;
Sakın kendilerini suya bırakmasınlar,
Denizi, benim gibi içinde hissedener!*

Dijon: 4-12-1928

SABRİ ESAT